

Nevidíme teda, proč by jste měli odkládati a meškati s tím, čo bez pochyby přijde a se i proti vůli vaší stane, ale nota bene, skrze jiné ruky, kterých hospodárení ani nám ani vlasti naší neposlúží k spasení. Vy ale by jste to ještě mohli vyvésti k spáse cirkve, skrze regulaci a redukci vaší rukou podujatú by jste mnohým ústa zapchali, a čo nyní cuzé sliny na statky cirkevné táhne, ukázalo by se, že podělené na všechny potřebnosti cirkve, jest tak malé a skrovné, že není hodno, aby stát své ruky na to vytahoval; ukázali byste in praxi, že stát by nič nezískal položením své ruky na statek cirkevný a tak by jste i cirkev od hrozného úpadku i stát od mnohých starostí a nových finančných nepríležitostí osvobodili, áno vlasti a vládě krajinské by jste se vděčnými skrze to stali, neb stát aneb vláda, keď nás bude chcet' zaopatriti, bude muset i všechny ostatní náboženské spolky a sekty. Tak ale, keď většina sama o sebe se starati bude, i pro menšinu nutná potreba nastane, aby se o sebe samú starala. — Krok ten bude první a najjistější krok k svobodě cirkve, neb nič není tak jisto, jako to, že plat od státu je jarmo jistého služebnictva. Keď nebudeme měti svobodnú majetnost naši, všechna svoboda cirkve jest jenom chiméra. Vědá to irští naši bratří, kteří pri své nahotě ponuknutú sobě plat od státu nechcejú prijati. Neb oni pamätajú na ono: Timeo Danaos et dona ferentes.⁵ Regulácia teda a redukcie statku cirkevného jest jedinká hvězda spasení našeho. Kdo může pochopiti, nech pochopí!

35

Clánok neznámeho autora „Zo Slovenska“.

Uverejnil Slovan, roč. 1850, str. 1795–1801.

V Havlíčkovom časopise Slovan, ktorý vydával v Kutnej Hore po zastavení svojich Národných novín, vydávaných v Prahe, uskutočnila sa v druhej polovici roku 1850 diskusia o postavení Slovákov a Slovenska v Rakúsku po vydaní tzv. oktrojovanej čiže nanútenej ústavy zo 4. marca 1849. Niektorí slovenskí vlastenci reagovali v tejto diskusii v zmysle federalistického usporiadania Rakúska oproti centralistickému, ako to chcel vládny Vídeňský denník. Autor odôvodňuje, prečo je za federalizmus, ktorého uskutočnenie pokladá pre slovanské národy v Rakúsku za výhodnejšie ako centralizáciu. Na tento článok reagoval v Slovane K. Havlíček v tomže ročníku, str. 1909 a n.

Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.⁴ Vídeňský denník chytá na svoju udici na Slovensku po nějaký čas samé raky. Nedávno také — snad hladem trápený — pustil vábivou udici svou do tohoto podtatranského oceanu a nastojte! — zavěsila se mu na ni několikacentová velryba. To jest přece mnoho štěstí, on loví raky a najednou vytáhne velikánské zvíře, které nedávno ještě jako ryba napřed běhalo po rozvlněném moři Slovenska a teprve nyní, když se moře to utišilo, pomyslílo si, že to snad bude

⁵ Strachujte sa Danajských a dary prinášajúcich.

⁴ Časy sa menia a my sa meníme s nimi.

lépe, když počne zpátky jako rak plovati. Ej, myslili jsme si, bude že to švanda v bureau Vid. denníka,² až sobě slavná redakce z tohoto neočekávaného štěstí tučnou hostinu přistrojí, bezpochyby všichni centralisanti europejští hosté přítomni budou radovánkám, za příčinou ulovení tak výdatné kořisti slaveným. A věru dobře má Vídenský denník, že se tak chutě pustil do tohoto lovení raků, centralisace má veliký žaludek a ještě větší břicho, to mu jen na zdraví bude, když se takovými lahůdkami prázdné prostory naplní.

V čís. 117, 118 a 119 Vídenského denníka vystrčil zpátečnický praporec nový apoštol a křičí plným hrdlem, Slováci! sem se ku centralisaci! My nevíme, kdo jest ten apoštol, neznáme, z čích úst zaznívají ty podivné hlasy, anť obecnému v tom domnění ještě vždy nedáváme víru, ale se nám přece zdá, že se hlasy tyto valí z prsou, v nichž ještě od roku 1846—7 hoří neuhasitelný plamen osobního záští a hněvu proti redaktoru Slovana, a bezděky vnucuje se do myslí naši to přesvědčení, že pověst, jenž se o skutečném původci těchto hlasů roznesla, má něco pravdivosti do sebe.³ Nu, metamorfose jest i v politickém smýšlení možná, a ti, jež jsme nedávno jako vůdce liberální národní politiky ctili, mohli nyní plášt obrátit a přidat se straně, která jak rak leze nazpět do díry zlatých metternichovských časů.⁴ Čas vše mění — hovoří naše přísloví a my pravdu toho nejlépe nyní poznáváme.

Především musí znát pan dopisovatel, že ten od něj ve Vídenském denníku na praně vyvěšený $x y z$ ⁵ zároveň jemu sdílel osud svůj s osudem národa, že ten $x y z$ zároveň jemu žije mezi národem svým a skoumá již od dávna jeho bídy, jeho neřesti, že ten $x y z$ není již žák ze 4. třídy, jehož by on profesorovat chtěl, ale že jest muž co do věku jemu snad rovný, a co do milování národa od něho nepřevyšeny. Ten však rozdíl jest mezi dopisovatelstvím o $x-y-z$, že tento *historickou existenci národa svého nezapírá*, a že Slováky za zralé k *užívání ovoce konstitučního drží* a uznává, anť na p. dopisovateli V. D. to oboje v opačném rouše vidíme. Jsme tedy obadva s to podniknouti souboj mezi sebou!

Pan dopisovatel povstal v dotčených číslech Vídenského denníku proti mně z jedné strany a proti redaktoru Slovana z druhé strany. Na mne pobouřil žluč jeho můj dopis ze Slovenska nedávno v Slovanu vytištěný,⁶ proti redaktoru Slovana pak vystoupil zčástky následkem dávaných literárních rozbrojů, zčástky, aby se Vídenskému denníku zavděčil, kterému arcíř takováto zbroj proti nepříteli svému vítána býti musí. Dost smutná věc, že nás ty pohromy, jichž křížem jsme prošli za poslední doby, ani tolik nenaučily, žeby jsme poznali jedinou výminku naší budoucnosti a nevrhali se samovolně do osídla těm, kteří za povinnost obrali všemožně nám překážeti ve vývinu národním, a spásu Slovanstva, která, budeme-li svorni, již není tak daleko, celé návaly bíd a neřestí v cestu metati. Jestli se nyní zaprodáme, jestli ani teď ještě neukážeme pevnost rázu slovanského, jestli budeme vždy jen s ponížeností líbat ruce těm, kteří nás nevinných švihají, slovem, jestli náš každý krok nebude důkazem toho, že chceme co národ opravdu svobodný působiti na poli člevěšenstva, pak veta po nás, naše zlaté naděje ztratí se jako dým a všechna naše budoucnost jest na věčné věky pochována. —

² Redakcia Vídeňského deníka.

³ Nepodarilo sa nám zistiť, na koľho platí narážka. Pravdepodobne ide o Jána Kollára, ktorý v tom čase žil už vo Viedni.

⁴ Do absolutizmu pred rokom 1848.

⁵ Bola to značka L. Stúra.

⁶ Str. 1435.

Tu potřebí vlastní síly, nezlomného charakteru, odhodlané obětavosti, tu musíme do hrobu věčné zábuby pohřbít všechny upomínky na nešťastnou předešlost, nesmíme dát místa osobním interesům, přeháhlené zášti a neskrocené nenávisti, ztraše ze seba toho starého Adama hnusné předpojatosti a ještě hnusnější nesvornosti, musíme ruka v ruce kráčet do svatyně spasení Slovanstva. Kdo potajmu rozsívá semeno rozdrbenosti, kdo nezná podrobiti vášně a náruživosti své obecnímu dobru, komu milejší jest za prsty se tahání se soukmenovcem svým o věci malicherné, než blaho celého národa, ten mnohem těžší vinu uvaluje na hlavu svou, nežli ten, kdo se veřejně a určitě odřekl národa svého. Zvláště pak ti, jimž dáno jest vyvoditi nad smýšlením lidu svého, jenž jsou jeho vůdcové, jenž jsou Bohem k tomu určeni, aby vedli národ svůj a klestili mu cestu přes zámoty osudů člověčenstva, zvláště ti, pravím, mělyby se pozdvihnouti z toho prachu nicoty a dokázat každým činem, jak velmi jim na srdci leží budoucnost drahé domoviny, především ti měli by se povznést nad všechny tyto mrzkosti a vyšinout se k oné výši blahobytu národního, k níž toužebným zrakem ubohé Slovanstvo již od tak drahých století zírání! I ten sebe menší poklesek takovýchto vyvolenců národních tak smrtelnou ránu může zadati dobré věci, že ji potom více již žádný lék, žádné namáhání neuzdraví. Rozbouřené vlny pohltní loď nemající moudrého a příčinlivého správce, i národ opuštěný ode vůdců svých ponoří se v oceanu osudů člověčenstva. Jen opatrnost a mužná odhodlanost faktorů může oboje od zkázy zachovat.

Pan dopisovatel Vídenského denníku jakýmsi imponujícím tónem zapovídá Slovákům přídržení sa politiky *liberální* a *foederační*, a na sílu je chce vehnat do starého ovčince *absolutně-centralistického*. Aby pak snažení své odůvodnil, odpírá Slovákům právo *historické* anebo ještě lépe odpírá jim *historicko-národní existenci*. To jsme přece od žádného národovce slovenského nečekali, žeby mohl tak svévolně chtít zetřítí z historie skutečnou bytnost národu svého. Posud nás jen Maďari a maďaroni chtěli vytevířiti z řady národů stávajících, proti tomuto nespravedlivému počínání nepřátel našich vystupovali jsme vždy mužně a odhodlaně a naše zbraň před rokem byla nepopíratelným důkazem, že i my máme bytnost národní, že máme i my historické práva. Známo bude p. dopisovateli Vídenského denníka, že jsme se v těch žádostech, jež jsme vypracovali r. 1848 na Březové⁷ a ve Sv. Mikuláši⁸ a pak maďarské vládě k moudrému uvážení předložili, všude dovolávali toho, že my, jako národ v právech a zásluhách jiným národům uherským rovný, jeho spravedlivou věc žádáme, když chce, aby jsme i my ve vnějších občanských záležitostech stejných privilegií s nimi požívali. Pan dopisovatel sice, jak z celého toho článku vysvitá, staví historické právo jednoho národa na *bojišti*, na *vítězství* zbraně, jemu jest zajedno, jdeli který národ z pohnutky šlechtné za věc spravedlivou vylévati krev, aneb žene-li jej na krvavé divadlo pouhá cti, slávy a panování žádost, on se neptá, je-li to právní, když tyran — buď on v jakémkoli rouše — jde podmaňovat jiné slabší národy, a s vítězstvím mu spolu oddává klíč a moc k pošlapání jiných práv a svobody. Slováci byli před vpádem Maďarů do Pannonie právní občané vlasti uherské, ale podmanění(?) byvše od tamtěch, utratili podlé mínění p. dopisovatele všechny práva, jež předtím co *národ* ve své *vlasti* užívali. Ať zamlčíme to, že vzájemná smlouva po mnohých bojích mezi praotci našimi a Maďary oba tyto národy spřátelila a co občany jedné vlasti orovnoprávnila, podotýkáme jen, že tímto p. dopisovatel ostrou zbroj podává Maďarům proti sobě samému, proti celému Slovanstvu. I jakže se tedy podlé toho opovážil národ slovenský zbrannou mocí

⁷ Nitrianske žiadosti osnované J. M. Hurbanom.

⁸ Žiadosti slovenského národa z roku 1848, vyhlášené v Lipt. Mikuláši.

vystoupiti proti utiskovatelům svým maďarským, když tito, uznávající sebe jen za národ v Uhersku panující a zavádějící dle toho jazyk svůj do všech odvětví státního života, jen právo své provozovali podrobením si Slovákův na bojišti vydobyté. Naše povstání tím samým oclilo se na ilegální cestě a chtěli jsme násilně rozbourati pořádek a právo na nejvyšší spravedlnosti založené. To naše dobrovolnictvo podlé toho nebylo nic jiného jako hordy rebelantů. Každý národ, který silou povstane proti vládě panovníka na právě historickém založené, jest odbojník, revoltant. Maďari násilně povstali proti vládě císaře rakouského, tedy jsou odbojníci, revoltanti a potažmo na nás, každý národ, který silou povstane proti vládě na právech historických spočívající, stává se vinným odboje. Slováci se zdvihli se zbrojí v ruce proti vládě maďarské — podlé p. dopisovatele historickou moc a právo mající, tedy Slováci na sebe vinu odboje uvalili. Vidíte p. dopisovateli, k jakým absurdům nás podobné sady⁹ dovedou! A to snad jen nebude namítati p. dopisovatel, že Slováci vystoupili jen *defensivně* za práva panovníkovy a nikoliv ofensivně proti Maďarům samým; já aspoň povstání naše považuji za národní, které ve srozumění s vládou rakouskou ne tak chránění moci panovníkovy, nebo k tomu bylo všeobecné vojsko říšské, jako naději zhodění jha maďarského nadvlády z národa našeho za cíl mělo. Vláda rakouská podnikla boj s Maďary k ochránění své moci panovnícké, které maďarské ministerium pádem hrozilo, my pak jsme se proto pustili v osudný boj s maďarstvem, že existenci národa našeho, která i na historickém, i na vyšším tohoto ještě, totiž na božském základu spočívá, uznati nechtěli. My život a bytnost národa kteréhokoliv nestavíme na meči nebo meč ten se může dnes, zítra zlámati a tudíž i ten život byl by jen náhodový, dočasný, pomíjitelný; ale my budujeme existenci národů na *principu člověčenstva*, na zásadě božských zákonů, dle nichž z katolíckeho náboženstva vylúčíť, a tak z člověka len suchéhonemého ducha urobíť chceť má jeden každý národ úplně a stejně požívatí práva státního zřízení. Jako jednotlivci, tak i celé národy co do těchto věčných, přirozených, člověčenských práv jsou všichni sobě rovni a jen násilí může jednoho nad druhého povznést. A toto suum cuique nejmoudřeji a nejpraktičtěji pojali Slované rakouští, vyslovivše za heslo své politiky *rovnoprávnost národní*. A princip tento vyslovili právě v ten čas, když jistou supremaci nad ostatními národy jim samy takorůzka okolnosti podávali, když jim svěřeno bylo udržení trůnu rakouského a tudíž i cesta k zásluhám pokázána i právo k nadvládě nad ostatními podáno bylo. Věci tenkrát tak byly zamotány, že se jediné pomocí Slovanstva odsnovati mohly; vláda to dobře věděla, byla by snad hory doły přislíbila Slovanům, jen aby se jí neztrhli, mohli pěkně rouče přitáhnouti do svých rukou hlavní moc státní a přece *Slovanstvo*, pamětlivé na ono „Co nechceš, aby ti jiní činili, ani ty nečiň jim,“ podalo přátelskou ruku všem ostatním národům rakouské říše, vyslovilo zásadu rovnoprávnosti národní co heslo, pod nímž se nové omladlé Rakousko založiti, zříditi a upevniti musí.

Časy uplývaly jako stříbrné vlny slovenského Váhu, století se tratilo za stoletím, národy rakouské podněcované vládou samou hádaly se o přednostenství jeden nad druhým, hned tento, hned zas onen dostal do rukou nadvládu, a jen tehdy, když se vzrůstající moc jednoho národu viděla býti trůnu nebezpečnou, podhůčkala centrální vláda ve Vídni utlačené poněkud národy, aby se moci té opřely, zakrývajíce taktovoopravdivé úmysly své, *aby od ní nebezpečenství odstraněno bylo*. Teprv osudná doba r. 1848—9 rozhodla jinak nad poměry národů rakouských. Na zemi rakouské tolíkerou nevinnou krví zbrocené vykvetla růže *rovnoprávnosti národní*. Rovnoprávnost tato

⁹ Vety, tvrdenia.

zničila všechny privilegia, jež jeden národ přede druhým měl, a obdařila místo toho všechny kmeny jednakým právem nedadouc žádnému vyšší výsady, ježby i ostatní neměly.

A tu i Vaše p. dopisovatele *historické právo*, které Maďarům přivlastňujete a Slovákům upíráte, na věky podlehlo onomu vyššímu, jež my pod jménem rovnoprávnosti ctíme. Jest i Slovák rovnoprávným občanem Rakouska, a co takový může se směle postavit ku boku Maďarovi, Vlachovi, Polákovi atd.

Z tohoto pak sama sebou následuje ta okolnost, že takovíto rovnoprávní národové, co bratří, jen vzájemným uznáním práv svých vedle sebe státi mohou, nesmějí tedy býti smeteni a smícháni v jeden *chaos*, nýbrž jsouce samostatní a rovnoprávní, musejí se jako osoby každý dle svých blahu svému nejpřiměřenějších náhledů řídit, v ničem jeden od druhého nezávisíce. A tohoto lze dojíti jedině skrze *foederaci*.

Pan dopisovatel síce velmi předpojatým okem hledí na tuto foederaci, ona by prý „musela být zosnována na právech historických jednotlivých korunních zemí, a na tomto základu by prý národ slovenský neměl žádné budoucnosti.“ Že práva historická při rovnoprávnosti hynou, již jsme dokázali. — Dále mluví p. dopisovatel: „*prehledně všechny manifestace života sebevědomého národního na Slovensku a žádnou nenalézámeť, která by žádala od foederativních žvlů pomoci; v zdravém smyslu národa to leželo, žádati od centrální moci říšské právo zrušení celkovité historicko-právního Uherska a založení osobitného korunního Slovenska*“.

— Touto sadou p. dopisovatel sebe sama nelitostivě pohlavkuje. On bojuje za centralisaci, nechce dovoliti, aby se národy samy spravovaly, a přece chce mít osobitnou korunní zemi Slovenska. Nač nám je osamostatněné, oddělené Slovensko, jestli nemá míti i své vlastní zřízení? Vždyť centralisace nechce žádné údy, nýbrž jen hlavu a pak bez dalšího rozdílu jednotvárně poddanstvo a odporuje tomu, aby byly zvláštní země zvláštními hranicemi odděleny? Nač tedy oddělení Slovenska a daremné množení těch nepotřebných údů? Ale v slovích těchto ještě i jiná protimluva vězí; zde totiž p. dopisovatel chce míti korunní zemi slovenskou a na p. Havl[ička] hromží, že někdy spomínal korunu českou. I tu platí ono: „quod uni iustum, alteri acquum.“⁴⁰ Avšak centralisanti pravidlo toto neznají, oni jsou tak zaslepeni, tak ukojeni tím „sladkým ovocem“, jež jim centralisace již okusit dala, že jí v nadšení svém ujišťují, „že onedlho najde svou stranu velikou, že najde celý slovenský národ jako vroucího přítele svého“. Ptáti se ale musíme p. dopisovatele, kde je to „*všelicos požehnané a žádoucí*“, co nám centralisace již za tak krátký čas donesla? my jsme ještě za prach neviděli, ač nechceme-li nejnovější vyšetřování a pronásledování od centralistické vlády našich mužův, za to *požehnané* považovati, aneb ve vyjmenování hr. Forgáche⁴¹ za nadžupana do Košic ono *sladké ovoce centralisace hledati!*

Že „*centralism Slovákům jest milejší, než nenáviděný, nespravedlivý, terorismem revolučním panující foederalism*“, v tom se s p. dopisovatelem úplně srovnáváme. Ale my sobě nepřejeme podobný foederalism, nýbrž ten, o němž náš Palacký v čís. 309 Národních novin⁴² tak výborně pojednává. Tane nám ještě v živé paměti, s jakou sympathií, s jakým plesáním dotčené pojednání přivítáno bylo na Slovensku, a nebudeme lhat, když povíme, že i p. dopisovatel Vídenského denníku a nový hrdina pluku centralistického, s jakýmsi neobyčejným zalíbením četl znamenitý článek tento. Tehdáž se

⁴⁰ Co jednomu dobré, druhým rovnaké.

⁴¹ Gróf Anton Forgách, náčelník košického distriktu náместnej rady v Uhorsku.

⁴² Havlíčkove NN.

inteligence slovenská jednými ústy přiznala k zásadám tam vysloveným, a neviděli jsme ani duše, jež by proti nim co namítnouti chtěla. Tenkrát jsme tedy hlasovali za foederaci, a teď již začínáme křičet: pro centralisaci jest *náhled slovenský*. Poznati zde tu vrtkavost, kterou jest celý náš život národní protkán. Na tomto základu připouštím i já, že nejsme ještě zralí k státnímu životu. Nebo se hrajeme jako malé děti s principy velebnými národní politiky a nevíme se odhodlat k ustálenosti jedné národní myšlenky, jednoho politického přesvědčení!

Upřev nám Slovákům p. dopisovatel Vídenského denníku *existenci a práva historická* a tak nás chtěv na sílu zastrčit do říše centralistické, upírá nám v č. 119. i *spůsobnost a zralost* ku konstitučnímu životu. K přání mému totiž, „aby nás konstitučnost čím spíše pozdvihla z pochybnosti,“ jakýmsi absolutistickým tonem dodává „*avšak sluší nám i zde položití pravici na srdce a tázati se sebe samých, tázati se národu, zdaž ku konstitučnosti jak náleží připraveni jsme, a zdaž právě konstituční život naší nezralosti nově nezasadí rány.*“ No! to jest přece mnoho! Žádati od Maďarův uznání práv národních, bojovati proti jich nadvládě, chtít oddělení Slovenska, hleděti k tomu, aby se rovnoprávnost i vzhledem [na] nás uskutečnila, a přece se vyhlašovati za neschopné k žití konstitučnímu, za nezralé k politice veřejnosti. Nelze mi uvěřiti, žeby Slovák vzdělaný a národ svůj milující taktó mluvit mohl. Tak tedy nejlépe bude, když nám vláda i ty drobty konstitučnosti ještě pobeře a znovu nás zapřáhne do járma staré libovole! Hanba nám, stydme se, že ještě sami pomáháme provazy plésti na naši svobodu! To se věru velmi vhod zavděčil p. dopisovatel naší vládě a nadějeme se, že potom, až vláda přece uvidí, že Slovensko není zralé ku konstituci a co takovému ji odejme, pana dopisovatele vymenuje za diktatora, který nás bude knutou připravovat ku konstituci. Ale to jen nějak mimovolně musilo vyklouznout z péra p. dopisovatele, nebo málo předtím nás drží za „*národ zdravého smyslu, za národ politicky zralý*“, i ubezpečujeme jej tedy, že Slováci, „*kteří v tom všeobecném zmatení smyslů a zmítání ponětí, v masách svých rozklatěných udrželi vědomí stávajícího a věčného ducha*“, že tí Slováci, pravím, i nyní dostojí úkolu svému, jež jim konstitučnost ukládá. — Jen ať máme cestu vývinu našemu otevřenou, ať máme práva naše nejen na papíře, ale i v skutku, a nech nás jen přestanou Vídenský denník a comp. strašit jich centralistickými mátohami, pak uvidí p. dopisovatel, že jsme zralí ku konstituci!

Toto jsou jen moje *sukjektivní* úvahy o foederaci a centralisaci, aniž podkládám náhledy tyto celému národu, anť jej držím za zralejší, než abych mu *zásady* jeho budoucnosti do hlavy na sílu vtiskati musil. Avšak s radostí jsem doznal, že hodná většina národovců slovenských stejně smýšlí se mnou. Každý ať jedná dle svého přesvědčení, ale nech se ono nikdy nestaví proti vůli národa! Národ svatý jest! vox populi vox dei!¹³ My tedy na Slovensku žádné diktatorství neuznáváme.

36

List E. Štúra I. I. Sreznevskému.

Uverejnil J. Ambruš, Listy Ludovíta Štúra II, str. 239—241. Poznámky edičné tamtiež na str. 492—493.

¹³ Hlas ľudu, hlas boží.